

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

**Методичні вказівки та рекомендації до вивчення навчальної
дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

**ОДЕСА
2022**

УДК 005.92-048.42(072)
Г585

Рецензенти:

Савастєєва Оксана Миколаївна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри обліку і фінансів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Ломачинська Ірина Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та підприємництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано до друку Вченою Радою економіко-правового факультету
(протокол № 2 від «5» вересня 2022 р.)*

Г585 **Управлінський облік: методичні вказівки та рекомендації до вивчення навчальної дисципліни [електронний ресурс] / М. М. Гоголь – Одеса. 2022. 31 с.**

У методичних вказівках наведено основні положення до вивчення дисципліни «Управлінський облік» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 071 – Облік і оподаткування галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та у процесі самостійної роботи. Матеріал представлено у розрізі змістових модулів та тем.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Зміст навчального матеріалу.....	5
3. Тематика практичних занять.....	9
4. Навчально-методичні матеріали.....	16
5. Рекомендована література.....	23
Додаток А. Завдання для самостійної перевірки знань	25
Додаток В. Приклади оформлення списку літератури.....	28

1. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Управлінський облік» належить до обов'язкових дисциплін та є складовою фахової підготовки за спеціальностями 071 – Облік і оподаткування галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Дисципліна викладається у першому семестрі на третьому курсі навчання здобувачів вищої освіти за програмою підготовки бакалаврів. Для опанування навчальної дисципліни програмою передбачено 4 кредити ECTS (120 академічних годин). Аудиторне навантаження на денній формі навчання складає - 34 годин, самостійна робота – 86 години. Зміст навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів.

Мета дисципліни - формування у студентів загальних та фахових компетентностей щодо набуття вмінь застосовувати відповідні методи та прийоми у процесі обліку витрат і калькулювання, планування (бюджетування) і контроль витрат, їх аналізу, з метою прийняття ефективних управлінських рішень на підприємствах різних форм власності для раціонального і економічного використання трудових, матеріальних, і фінансових ресурсів підприємства.

Завдання дисципліни:

- формування знань про зміст управлінського обліку, його принципи і призначення;
- засвоєння теоретичних основ визначення витрат і результатів виробничої діяльності підприємств; обліку витрат виробництва і збуту за видами, місцями формування і об'єктами калькулювання;
- вивчення порядку реєстрації, обробки, аналізу, передачі облікової інформації у тому вигляді, що відповідає вимогам управлінського персоналу;
- вивчення сучасних систем виробничого обліку, стандарт-косту, нормативного методу обліку витрат, директ-костингу, абсорпшен-костингу і особливостей їх застосування на підприємствах різних галузей економіки;
- використання інформації управлінського обліку для прийняття управлінських рішень і оцінки їх ефективності.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Змістовний модуль 1. Науково-теоретичні й організаційні основи управлінського обліку

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку.

Управлінський облік як складова процесу управління. Роль та місце управлінського обліку в системі сучасного менеджменту. Взаємозв'язок системи обліку та функцій управління. Поняття управлінського обліку. Порівняльна характеристика фінансового і управлінського обліку, ознаки порівняння. Основні відмінності управлінського і фінансового обліку. взаємозв'язок між управлінським та фінансовим обліком. Предмет управлінського обліку. Зміст предмету, що розкривають його об'єкти. Принципи управлінського обліку. Функції управлінського обліку. Системи управлінського обліку. Ознаки систем управлінського обліку. Автономна система рахунків управлінського обліку, її сутність та область застосування. Інтегрована система рахунків, її ознаки. Сутність спрощеної інтегрованої системи обліку.

Тема 2. Класифікація і поведінка витрат.

Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат виробництва. Національні НП(С)БО 9 "Запаси" та 16 "Витрати". Класифікація витрат за порядком формування фінансового результату підприємства. Класифікація витрат з метою оцінки запасів і визначення фінансового результату: вичерпані та невичерпані, витрати на продукцію та витрати періоду; прямі та непрямі витрати; основні та накладні; одноелементні та комплексні; витрати на продукцію (роботи, послуги), витрати на процес та витрати центру відповідальності; елементи витрат та статті витрат; витрати звичайної діяльності та надзвичайні витрати. Класифікація витрат для прийняття управлінських рішень і планування: змінні та постійні; релевантні та нерелевантні; дійсні та можливі; маржинальні, інкрементні та середні; витрати, які враховуються при прийнятті рішень, витрати, які не враховуються при прийнятті рішень, безповоротні та вміненні (уявні) витрати..

Тема 3. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості.

Економічна сутність собівартості продукції (робіт, послуг). Види собівартості у фінансовому та управлінському обліку. Склад витрат, що формують собівартість. Сутність і мета калькулювання. Визначення калькулювання та калькуляції. Завдання калькулювання. Калькуляція як об'єкт управління. Види калькуляцій за ознаками: за часом складання; за рівнем охоплення витрат; за характером виробництва; в залежності від об'єкту калькулювання. Етапи процесу калькулювання. Обсяг калькуляційної роботи. Принципи калькулювання. Об'єкти калькулювання. Калькуляційні одиниці. Основні методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції: нормативний, попередільний, позамовний. Облік витрат виробництва за

елементами і статтями калькуляції. Типова номенклатура статей калькуляції. Регламентация статей калькулювання у відповідності з обліковою політикою підприємства. Порядок віднесення матеріальних витрат на собівартість: пропорційно нормативним витратам на фактичне виробництво продукції; методом коефіцієнтів; методом розподілу матеріалів пропорційно обсягу діяльності. Послідовність розподілу загальної суми непрямих (загальновиробничих) витрат. Метод прямого розподілу; метод послідовного розподілу; метод розподілу взаємних послуг. База розподілу непрямих витрат: кількість продукції; пряма зарплата виробничих робітників; прямі матеріальні витрати; відпрацьований час. Кошторисна ставка розподілу непрямих витрат, методика її визначення. Характеристика продуктів спільного виробництва. Процес розподілу продукції, що спільно виготовляється. Точка розподілу виробничих витрат. Методи оцінки продуктів спільного виробництва. Визначення виробничої собівартості методом виключення витрат; методом розподілу витрат; комбінованим методом.

Тема 4. Облік і калькулювання за повними витратами.

Сутність системи обліку та калькулювання собівартості продукції за повними виробничими витратами. Позамовний метод калькулювання, його сутність, сфера застосування. Акумуляція витрат за позамовною калькуляцією. Визначення ставки накладних витрат. Карта аналітичного обліку витрат, її зміст та призначення. Сутність попроцесного методу калькулювання. Сфера застосування. Особливості підприємств, що відповідають вимогам попроцесного методу калькулювання. Спосіб організації руху продукції за попроцесним методом. Основні операції, за допомогою яких здійснюється облік витрат методом попроцесної калькуляції. Попередільний метод обліку і калькулювання. Порядок розрахунку фактичної собівартості при попередільному методі калькулювання витрат: складання виробничого звіту; визначення кількості зразків продукції; визначення еквіваленту зразків готової продукції; розрахунок собівартості еквівалента зразка готової продукції. Особливості застосування однопередільного методу. Напівфабрикатний та безнапівфабрикатний методи калькулювання. Калькулювання собівартості продукції за видами діяльності (ABC-метод). Сфери застосування ABC-методу. Порівняльна характеристика традиційних та функціональних систем калькулювання. Вплив способів калькулювання на фінансовий результат діяльності підприємства.

Змістовний модуль 2. Облік витрат і калькулювання собівартості.

Тема 5. Облік і калькулювання за неповними (змінними) витратами і за нормативними витратами.

Переваги та недоліки системи калькулювання змінних витрат. Принципи калькулювання собівартості за змінними витратами. Порядок облікових робіт у системі калькулювання за змінними витратами. Облік витрат і калькулювання собівартості продукції по системі директкост, його суть, сфера застосування.

Порядок розрахунку маржинального доходу. Значення маржинального доходу в системі калькулювання за змінними витратами. Простий «Директ-костинг». Маржинальний дохід. Порядок формування собівартості за методом «Директ-костингу». Розвинутий «Директкостинг». Звіт про доходи і витрати, складений за методом маржинального доходу. Маржинальний дохід, чистий дохід (збиток). Вплив калькулювання змінних витрат на прибуток. Переваги та недоліки калькулювання за змінними витратами.

Тема 6. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку.

Сутність, значення аналізу взаємозв'язку «Витрати – обсяг - прибуток» (CVP- аналіз). Аналіз беззбитковості. Точка беззбитковості. Розрахунок точки беззбитковості за допомогою рівняння. Точка беззбитковості у грошових та натуральних одиницях. Маржинальний дохід на одиницю. Коефіцієнт маржинального доходу. Графічний аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Припущення, покладені в основу аналізу взаємозв'язку “витрати – обсяг – прибуток”. Аналіз чутливості прибутку до зміни витрат, ціни та (або) обсягу реалізації. Запас міцності. Коефіцієнт запасу міцності. Показник запасу міцності. Порівняння звітів про прибуток. Диференційний аналіз. Структура витрат. Порівняння маржинального доходу. Операційний важіль. Рішення про спеціальне замовлення: маржинальний дохід; диференційний аналіз релевантних доходів та витрат; врахування можливих витрат при відсутності вільної потужності; врахування можливих довгострокових наслідків прийняття управлінських рішень. Рішення про розширення чи скорочення сегментів. Рішення про виробництво чи купівлю комплектуючих виробів. Визначення релевантної виробничої собівартості компоненту; диференційний аналіз витрат, врахування якісних факторів. Рішення про оптимальне використання ресурсів в умовах обмежень. Рішення щодо ціноутворення. Економічна модель ціноутворення. Встановлення оптимальної ціни реалізації. Специфіка формування інформації для прийняття довгострокових рішень. Статичні та динамічні методи оцінки інвестицій. Оцінка проектів капітальних вкладень.

Тема 7. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень

Характеристика інформації в системі управлінського обліку. Поняття, призначення, зміст та вимоги до управлінської звітності. Користувачі релевантної інформації. Аналіз релевантної інформації в типових господарських ситуаціях. Рівні управління та управлінська звітність. Етапи прийняття управлінського рішення із використанням релевантної інформації. Сучасний розвиток формування релевантної інформації на підприємстві з метою прийняття управлінських рішень.

Тема 8. Бюджетування та контроль, облік за центрами відповідальності.

Стратегічне планування. Бюджетування та види бюджетів. Зведений бюджет. Операційні бюджети. Фінансові бюджети. Складання та узгодження

бюджетів. Бюджет продажу. Бюджет виробництва. Бюджет використання матеріалів. Бюджет придбання матеріалів. Бюджет очікуваних витрат за придбані матеріали. Бюджет прямих витрат на оплату праці. Бюджет виробничих накладних витрат. Бюджет собівартості виробленої продукції. Бюджет адміністративних витрат. Бюджет витрат на збут. Бюджетний звіт про прибуток. Бюджет грошових коштів. Бюджетний баланс. Контроль виконання бюджетів та аналіз відхилень. Управління за відхиленнями за допомогою бюджетів. Звіт про виконання. Відхилення внаслідок планування. Відхилення внаслідок діяльності. Гнучкий бюджет. Відхилення від гнучкого бюджету. Відхилення за рахунок обсягу діяльності. Методика обрахунку відхилень від бюджету за рахунок продажу в умовах різних систем калькулювання.

Централізовані та децентралізовані моделі управління. Центр відповідальності, принципи їх діяльності. Облік відповідальності. Центр витрат. Центр прибутку. Центр інвестицій. Взаємозв'язок звітів центрів відповідальності різних рівнів управління. Оцінка діяльності центрів інвестицій. Прибутковість інвестицій. Піраміда Дюпона. Збільшення прибутку шляхом збільшення витрат. Збільшення прибутку шляхом зниження витрат. Зменшення активів. Залишковий прибуток. Плата за капітал. Трансфертне ціноутворення. Функції та методи визначення трансфертних цін. Особливості обліку і звітності по сегментах бізнесу.

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль 1. Науково-теоретичні й організаційні основи управлінського обліку

Практичне заняття 1.

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку.

Питання для обговорення:

Управлінський облік як складова процесу управління. Роль та місце управлінського обліку в системі сучасного менеджменту. Взаємозв'язок системи обліку та функцій управління. Поняття управлінського обліку. Порівняльна характеристика фінансового і управлінського обліку, ознаки порівняння. Основні відмінності управлінського і фінансового обліку. взаємозв'язок між управлінським та фінансовим обліком. Предмет управлінського обліку. Зміст предмету, що розкривають його об'єкти. Принципи управлінського обліку. Функції управлінського обліку. Системи управлінського обліку. Ознаки систем управлінського обліку. Автономна система рахунків управлінського обліку, її сутність та область застосування. Інтегрована система рахунків, її ознаки. Сутність спрощеної інтегрованої системи обліку.

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Тема 2. Класифікація і поведінка витрат.

Питання для обговорення:

Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат виробництва. Національні НП(С)БО 9 "Запаси" та 16 "Витрати". Класифікація витрат за порядком формування фінансового результату підприємства. Класифікація витрат з метою оцінки запасів і визначення фінансового результату: вичерпані та невичерпані, витрати на продукцію та витрати періоду; прямі та непрямі витрати; основні та накладні; одноелементні та комплексні; витрати на продукцію (роботи, послуги), витрати на процес та витрати центру відповідальності; елементи витрат та статті витрат; витрати звичайної діяльності та надзвичайні витрати. Класифікація витрат для прийняття управлінських рішень і планування: змінні та постійні; релевантні та нерелевантні; дійсні та можливі; маржинальні, інкрементні та середні; витрати, які враховуються при прийнятті рішень, витрати, які не враховуються при прийнятті рішень, безповоротні та вміненні (уявні) витрати..

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Практичне заняття 2.

Тема 3. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості.

Питання для обговорення:

Економічна сутність собівартості продукції (робіт, послуг). Види собівартості у фінансовому та управлінському обліку. Склад витрат, що формують собівартість. Сутність і мета калькулювання. Визначення калькулювання та калькуляції. Завдання калькулювання. Калькуляція як об'єкт управління. Види калькуляцій за ознаками: за часом складання; за рівнем охоплення витрат; за характером виробництва; в залежності від об'єкту калькулювання. Етапи процесу калькулювання. Обсяг калькуляційної роботи. Принципи калькулювання. Об'єкти калькулювання. Калькуляційні одиниці. Основні методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції: нормативний, попередільний, позамовний. Облік витрат виробництва за елементами і статтями калькуляції. Типова номенклатура статей калькуляції. Регламентація статей калькулювання у відповідності з обліковою політикою підприємства. Порядок віднесення матеріальних витрат на собівартість: пропорційно нормативним витратам на фактичне виробництво продукції; методом коефіцієнтів; методом розподілу матеріалів пропорційно обсягу діяльності. Послідовність розподілу загальної суми непрямих (загальновиробничих) витрат. Метод прямого розподілу; метод послідовного розподілу; метод розподілу взаємних послуг. База розподілу непрямих витрат: кількість продукції; пряма зарплата виробничих робітників; прямі матеріальні витрати; відпрацьований час. Кошторисна ставка розподілу непрямих витрат, методика її визначення. Характеристика продуктів спільного виробництва. Процес розподілу продукції, що спільно виготовляється. Точка розподілу виробничих витрат. Методи оцінки продуктів спільного виробництва. Визначення виробничої собівартості методом виключення витрат; методом розподілу витрат; комбінованим методом.

Опитування.

Захист рефератів: доповідь та презентація.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Практичне заняття 3.

Тема 4. Облік і калькулювання за повними витратами.

Питання для обговорення:

Сутність системи обліку та калькулювання собівартості продукції за повними виробничими витратами. Позамовний метод калькулювання, його сутність, сфера застосування. Акумуляція витрат за позамовною калькуляцією. Визначення ставки накладних витрат. Карта аналітичного обліку витрат, її зміст та призначення. Сутність попроцесного методу калькулювання. Сфера застосування. Особливості підприємств, що відповідають вимогам попроцесного методу калькулювання. Спосіб організації руху продукції за

попроцесним методом. Основні операції, за допомогою яких здійснюється облік витрат методом попроцесної калькуляції. Попередільний метод обліку і калькулювання. Порядок розрахунку фактичної собівартості при попередільному методі калькулювання витрат: складання виробничого звіту; визначення кількості зразків продукції; 9 визначення еквіваленту зразків готової продукції; розрахунок собівартості еквівалента зразка готової продукції. Особливості застосування однопередільного методу. Напівфабрикатний та безнапівфабрикатний методи калькулювання. Калькулювання собівартості продукції за видами діяльності (ABC-метод). Сфери застосування ABC-методу. Порівняльна характеристика традиційних та функціональних систем калькулювання. Вплив способів калькулювання на фінансовий результат діяльності підприємства.

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Практичне заняття 4.

Контрольна робота за змістовним модулем 1. Науково-теоретичні й організаційні основи управлінського обліку

Основні питання, які виносяться на контрольну роботу (тестування):

1. Суть і завдання управлінського обліку.
2. Еволюція управлінського обліку та його сучасні концепції.
3. Предмет, об'єкти та методи управлінського обліку.
4. Принципи та функції управлінського обліку.
5. Роль управлінського обліку в структурі управління підприємством.
6. Витрати підприємства як основний об'єкт управління в системі управлінського обліку, місце їх виникнення.
7. Мета і напрями класифікації витрат.
8. Моделі поведінки витрат.
9. Визначення функції витрат.
10. Мета і методи аналізу взаємозв'язку “витрати - об'єм – прибуток”.
11. Припущення, покладені в основу аналізу взаємозв'язку “витрати - об'єм – прибуток”.
12. Модель “витрати – обсяг - прибуток”. Вихідні умови, показники, методика проведення аналізу беззбитковості.
13. Поняття та необхідність обліку витрат.
14. Облік витрат та фактори, що впливають на його побудову.
15. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання.
16. Позамовний метод калькулювання.
17. Попроцесний метод обліку витрат.
18. Способи калькулювання.
19. Калькулювання повних витрат.

20. Калькулювання змінних витрат.
21. Мета, область застосування, переваги системи стандарт-кост. Нормативні та бюджетні витрати.
22. Нормативні прямі матеріальні витрати, нормативні прямі трудові витрати, нормативні загальновиробничі витрати.
23. Особливості та порядок організації обліку витрат і результатів у системі директ-костинг.
24. Порядок застосування нормативного методу.
25. Порядок застосування калькулювання на основі діяльності.
26. Необхідність групування витрат за калькуляційними статтями та за економічними елементами.
27. Облік матеріальних витрат.
28. Облік витрат на оплату праці та відрахування на соціальні заходи.
29. Облік інших витрат.
30. Значення і задачі калькулювання.

Змістовний модуль 2. Облік витрат і калькулювання собівартості.

Практичне заняття 5.

Тема 5. Облік і калькулювання за неповними (змінними) витратами і за нормативними витратами.

Питання для обговорення:

Переваги та недоліки системи калькулювання змінних витрат. Принципи калькулювання собівартості за змінними витратами. Порядок облікових робіт у системі калькулювання за змінними витратами. Облік витрат і калькулювання собівартості продукції по системі директкост, його суть, сфера застосування. Порядок розрахунку маржинального доходу. Значення маржинального доходу в системі калькулювання за змінними витратами. Простий «Директ-костинг». Маржинальний дохід. Порядок формування собівартості за методом «Директ-костингу». Розвинутий «Директкостинг». Звіт про доходи і витрати, складений за методом маржинального доходу. Маржинальний дохід, чистий дохід (збиток). Вплив калькулювання змінних витрат на прибуток. Переваги та недоліки калькулювання за змінними витратами.

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Тема 6. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку.

Питання для обговорення:

Сутність, значення аналізу взаємозв'язку «Витрати – обсяг - прибуток» (CVP- аналіз). Аналіз беззбитковості. Точка беззбитковості. Розрахунок точки беззбитковості за допомогою рівняння. Точка беззбитковості у грошових та натуральних одиницях. Маржинальний дохід на одиницю. Коефіцієнт

маржинального доходу. Графічний аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Припущення, покладені в основу аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток". Аналіз чутливості прибутку до зміни витрат, ціни та (або) обсягу реалізації. Запас міцності. Коефіцієнт запасу міцності. Показник запасу міцності. Порівняння звітів про прибуток. Диференційний аналіз. Структура витрат. Порівняння маржинального доходу. Операційний важіль. Рішення про спеціальне замовлення: маржинальний дохід; диференційний аналіз релевантних доходів та витрат; врахування можливих витрат при відсутності вільної потужності; врахування можливих довгострокових наслідків прийняття управлінських рішень. Рішення про розширення чи скорочення сегментів. Рішення про виробництво чи купівлю комплектуючих виробів. Визначення релевантної виробничої собівартості компоненту; диференційний аналіз витрат, врахування якісних факторів. Рішення про оптимальне використання ресурсів в умовах обмежень. Рішення щодо ціноутворення. Економічна модель ціноутворення. Встановлення оптимальної ціни реалізації. Специфіка формування інформації для прийняття довгострокових рішень. Статичні та динамічні методи оцінки інвестицій. Оцінка проектів капітальних вкладень.

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Практичне заняття 6.

Тема 7. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень

Питання для обговорення:

Характеристика інформації в системі управлінського обліку. Поняття, призначення, зміст та вимоги до управлінської звітності. Користувачі релевантної інформації. Аналіз релевантної інформації в типових господарських ситуаціях. Рівні управління та управлінська звітність. Етапи прийняття управлінського рішення із використанням релевантної інформації. Сучасний розвиток формування релевантної інформації на підприємстві з метою прийняття управлінських рішень.

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Захист рефератів: доповідь та презентація.

Тема 8. Бюджетування та контроль, облік за центрами відповідальності.

Питання для обговорення:

Стратегічне планування. Бюджетування та види бюджетів. Зведений бюджет. Операційні бюджети. Фінансові бюджети. Складання та узгодження

бюджетів. Бюджет продажу. Бюджет виробництва. Бюджет використання матеріалів. Бюджет придбання матеріалів. Бюджет очікуваних витрат за придбані матеріали. Бюджет прямих витрат на оплату праці. Бюджет виробничих накладних витрат. Бюджет собівартості 11 виробленої продукції. Бюджет адміністративних витрат. Бюджет витрат на збут. Бюджетний звіт про прибуток. Бюджет грошових коштів. Бюджетний баланс. Контроль виконання бюджетів та аналіз відхилень. Управління за відхиленнями за допомогою бюджетів. Звіт про виконання. Відхилення внаслідок планування. Відхилення внаслідок діяльності. Гнучкий бюджет. Відхилення від гнучкого бюджету. Відхилення за рахунок обсягу діяльності. Методика обрахунку відхилень від бюджету за рахунок продажу в умовах різних систем калькулювання.

Централізовані та децентралізовані моделі управління. Центр відповідальності, принципи їх діяльності. Облік відповідальності. Центр витрат. Центр прибутку. Центр інвестицій. Взаємозв'язок звітів центрів відповідальності різних рівнів управління. Оцінка діяльності центрів інвестицій. Прибутковість інвестицій. Піраміда Дюпона. Збільшення прибутку шляхом збільшення витрат. Збільшення прибутку шляхом зниження витрат. Зменшення активів. Залишковий прибуток. Плата за капітал. Трансфертне ціноутворення. Функції та методи визначення трансфертних цін. Особливості обліку і звітності по сегментах бізнесу.

Опитування.

Поточне тестування за темами.

Розв'язання практичних задач, виконання ситуаційних вправ, обговорення проблемних ситуацій за темою.

Практичне заняття 7.

Контрольна робота за змістовним модулем 2. Облік витрат і калькулювання собівартості

Основні питання, які виносяться на контрольну роботу (тестування):

1. Види калькулювання і сфера їх застосування.
2. Об'єкти і методи калькулювання.
3. Роль калькулювання в управлінні виробництвом.
4. Склад та види собівартості.
5. Елементи системи калькулювання.
6. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації.
7. Аналіз варіантів альтернативних рішень.
8. Критерії прийняття рішень “виробляти чи купувати”.
9. Критерії прийняття рішення про спеціальне замовлення.
10. Критерії прийняття рішень „про розширення або про скорочення сегмента”.
11. Рішення стосовно запасів.
12. Рішення стосовно ціноутворення.
13. Планування, його цілі, види, ієрархія планів на підприємстві.
14. Сутність бюджетування та його організація.
15. Складання та взаємоузгодження бюджетів.

16. Поточні бюджети. Бюджет реалізації, бюджет виробництва, бюджет потреби у матеріалах, бюджет прямих витрат на оплату праці, бюджет загальновиробничих витрат, бюджет собівартості продукції, бюджет комерційних витрат.
17. Бюджет грошових потоків, його цілі і методологія розробки.
18. Гнучкі та фіксовані бюджети. Сфера використання різних типів бюджетів.
19. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень.
20. Поняття про центри відповідальності та їх класифікація.
21. Концепція центрів та обліку відповідальності.
22. Моделі функціонування центрів витрат, прибутку, виручки, інвестицій.
23. Оцінка діяльності центрів витрат.
24. Оцінка діяльності центрів доходу.
25. Оцінка діяльності центрів прибутку.
26. Оцінка діяльності центрів інвестицій.
27. Управлінський облік у системі стратегічного менеджменту.
28. Розвиток управлінського обліку в умовах його комп'ютеризації.
29. Взаємозв'язок управлінського і фінансового обліку.
30. Стан і майбутнє розвитку управлінського обліку.

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- словесні методи: лекція, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій;
- наочні методи: мультимедійна презентація, демонстрація (у вигляді роздаткового ілюстративного матеріалу);
- практичні методи: розв'язання практичних задач (в т.ч. розрахункових), виконання ситуаційних вправ та обговорення проблемних ситуацій.

Аудиторне навантаження на денній формі навчання складає - 34 години, самостійна робота – 86 годин.

До **самостійної роботи** здобувачів відноситься: підготовка до лекцій та практичних занять, написання реферату (за однією із запропонованих тем) та підготовка презентації, рішення практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій, підготовка до поточного тестування; підготовка до контрольних робіт за змістовними модулями (тестування).

Теми рефератів для самостійної роботи студентів:

1. Інвестиційна привабливість та необхідність впровадження стратегічного управлінського обліку в бізнесі.
2. Відмінності оперативного і стратегічного управлінського обліку
3. Взаємозв'язок управлінського обліку та аналізу в контексті стратегічного управління підприємством.
4. Обліково-аналітичне, інформаційно-технологічне забезпечення стратегічного управлінського обліку.
5. Методологічні інструменти ведення стратегічного управлінського обліку.
6. Цілі і завдання стратегічного управлінського обліку.
7. Роль стратегічного управлінського обліку в сучасних умовах господарювання.
8. Науково-методичні засади організації стратегічного управлінського обліку в рамках системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.
9. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності компанії на різних рівнях менеджменту: операційному, адміністративному, стратегічному.
10. Стратегія компанії як основа для формування системи ключових показників оцінки діяльності.

Методи контролю знань студентів:

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми, оцінювання виконання рефератів (оцінювання доповіді та презентації);
- письмовий контроль: оцінювання розв'язання практичних задач, оцінювання розв'язання ситуаційних вправ та проблемних ситуацій;

- тестовий контроль: оцінювання поточного тестування за темами.

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовними модулями (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Суть і завдання управлінського обліку.
2. Еволюція управлінського обліку та його сучасні концепції.
3. Предмет, об'єкти та методи управлінського обліку.
4. Принципи та функції управлінського обліку.
5. Роль управлінського обліку в структурі управління підприємством.
6. Витрати підприємства як основний об'єкт управління в системі управлінського обліку, місце їх виникнення.
7. Мета і напрями класифікації витрат.
8. Моделі поведінки витрат.
9. Визначення функції витрат.
10. Мета і методи аналізу взаємозв'язку "витрати - об'єм – прибуток".
11. Припущення, покладені в основу аналізу взаємозв'язку "витрати - об'єм – прибуток".
12. Модель "витрати – обсяг - прибуток". Вихідні умови, показники, методика проведення аналізу беззбитковості.
13. Поняття та необхідність обліку витрат.
14. Облік витрат та фактори, що впливають на його побудову.
15. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання.
16. Позамовний метод калькулювання.
17. Попроцесний метод обліку витрат.
18. Способи калькулювання.
19. Калькулювання повних витрат.
20. Калькулювання змінних витрат.
21. Мета, область застосування, переваги системи стандарт-кост. Нормативні та бюджетні витрати.
22. Нормативні прямі матеріальні витрати, нормативні прямі трудові витрати, нормативні загальновиробничі витрати.
23. Особливості та порядок організації обліку витрат і результатів у системі директ-костинг.
24. Порядок застосування нормативного методу.
25. Порядок застосування калькулювання на основі діяльності.
26. Необхідність групування витрат за калькуляційними статтями та за економічними елементами.
27. Облік матеріальних витрат.
28. Облік витрат на оплату праці та відрахування на соціальні заходи.
29. Облік інших витрат.
30. Значення і задачі калькулювання.

31. Види калькулювання і сфера їх застосування.
32. Об'єкти і методи калькулювання.
33. Роль калькулювання в управлінні виробництвом.
34. Склад та види собівартості.
35. Елементи системи калькулювання.
36. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації.
37. Аналіз варіантів альтернативних рішень.
38. Критерії прийняття рішень "виробляти чи купувати".
39. Критерії прийняття рішення про спеціальне замовлення.
40. Критерії прийняття рішень „про розширення або про скорочення сегмента”.
41. Рішення стосовно запасів.
42. Рішення стосовно ціноутворення.
43. Планування, його цілі, види, ієрархія планів на підприємстві.
44. Сутність бюджетування та його організація.
45. Складання та взаємоузгодження бюджетів.
46. Поточні бюджети. Бюджет реалізації, бюджет виробництва, бюджет потреби у матеріалах, бюджет прямих витрат на оплату праці, бюджет загальновиробничих витрат, бюджет собівартості продукції, бюджет комерційних витрат.
47. Бюджет грошових потоків, його цілі і методологія розробки.
48. Гнучкі та фіксовані бюджети. Сфера використання різних типів бюджетів.
49. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень.
50. Поняття про центри відповідальності та їх класифікація.
51. Концепція центрів та обліку відповідальності.
52. Моделі функціонування центрів витрат, прибутку, виручки, інвестицій.
53. Оцінка діяльності центрів витрат.
54. Оцінка діяльності центрів доходу.
55. Оцінка діяльності центрів прибутку.
56. Оцінка діяльності центрів інвестицій.
57. Управлінський облік у системі стратегічного менеджменту.
58. Розвиток управлінського обліку в умовах його комп'ютеризації.
59. Взаємозв'язок управлінського і фінансового обліку.
60. Стан і майбутнє розвитку управлінського обліку.

ПРИКЛАД ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Завдання 1. Оберіть один вірний варіант відповіді:

1. Управлінський облік є складовою:

- а) менеджменту;
- б) планування;
- в) внутрішнього аудиту;
- г) корпоративної культури.

2. Переплетена система обліку передбачає:

- а) позабалансовий облік витрат за центрами відповідальності;
- б) кореспонденцію рахунків фінансового та виробничого обліку;
- в) окреме ведення фінансового та виробничого обліку в системі рахунків;
- г) відсутність рахунків виробничого обліку.

3. До прямих належать витрати, які:

- а) здійснюються регулярно;
- б) обчислюються за встановленими нормами;
- в) безпосередньо відносяться на окремі види продукції;
- г) покладені в основу технології виготовлення продукції.

4. Основні витрати — це:

- а) витрати, які здійснюються підприємством не залежно від обсягів виробництва;
- б) сукупність прямих витрат на виробництво продукції;
- в) вартість витрачених матеріалів, які стають частиною готової продукції і які можна віднести до певного виробу економічно доцільним шляхом;
- г) витрати, пов'язані з процесом виробництва, які не можна віднести до певних виробів економічно доцільним шляхом.

5. Предмет чи сегмент діяльності, що потребує окремого вимірювання пов'язаних з ним витрат називається:

- а) виробом;
- б) об'єктом витрат;
- в) центром відповідальності;
- г) інвестиційним проектом.

6. Калькулювання за замовленнями — це:

- а) система калькулювання собівартості продукції на основі обліку витрат за кожним індивідуальним виробом або за окремою партією виробів;
- б) система калькулювання собівартості продукції на основі групування витрат у межах окремих процесів або стадій виробництва;
- в) метод калькулювання, що передбачає включення до собівартості всіх (змінних і постійних) виробничих витрат;
- г) метод калькулювання, що передбачає включення у собівартість продукції лише змінних виробничих витрат.

7. Як у зарубіжній практиці називають систему калькулювання за змінними витратами:

- а) директ-костинг;
- б) абзорпшен-костинг;
- в) стандарт-костинг ;
- г) АВС-костинг.

8. Як називають калькуляцію, яку складають після закінчення звітного періоду:

- а) фактична;
- б) планова;
- в) нормативна ;
- г) очікувана.

9. Коефіцієнт маржинального доходу обчислюється як відношення останнього до:

- а) операційного прибутку;
- б) загальних (сукупних) витрат;
- в) змінних витрат;
- г) виручки від продажу продукції (доходу).

10. Що з наведеного є першим етапом для аналізу проблеми альтернативного вибору:

- а) визначення проблеми (постановка задачі);
- б) відбір можливих варіантів вирішення проблеми;
- в) вимірювання і оцінка наслідків впровадження кожного варіанта;
- г) аналіз прибутку?

Завдання 2. Варіанти практичної частини

Задача 1.

Зміст завдання:

Витрати на вирощування картоплі за звітний період 26025 грн. Одержано 4380 ц картоплі. За час зберігання зіпсовано 180ц. Середня собівартість кормових буряків в господарстві 1,80 грн. Їх поживність 0,12 кормових один. Внаслідок псування поживність картоплі становить 0,16 к. од. Планова собівартість 1 ц картоплі 7 грн, бадилля оцінене на 315 грн.

Завдання 2.

Зміст завдання:

Підприємство виробляє кріплення з алюмінію. Впродовж кварталу виробничі витрати підприємства охоплювали: Зарплату, грн. Матеріали, грн. – верстатників 140 000 – алюміній 400 000 – майстрів 75 000 – запчастини для верстатів 36 000 – механіків 40000. – мастильні матеріали 12 000. Яка сума складають прямі витрати підприємства, грн.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний та періодичний контроль								Сума балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
0 – 10	0 – 10	0 – 10	0 – 10	0 – 10	0 – 10	0 – 10	0 – 10	100 балів
Контрольна робота * за змістовним модулем 1: 0 - 10				Контрольна робота * за змістовним модулем 2: 0 - 10				

T1, T2 ... T8– теми лекцій

* Примітка: Контрольна робота за змістовим модулем здійснюється у формі тестових завдань після завершення вивчення навчального матеріалу кожного змістового модуля. Тестові завдання для контрольних робіт складаються з 25 тестових завдань і відповідають змісту навчального матеріалу відповідного змістовного модуля. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання здобувач отримує 0,4 бали.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за результатами поточного, періодичного та підсумкового контролю

Теми практичних занять	Кількість балів за вид роботи	Разом балів
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні й організаційні основи управлінського обліку		
Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку.	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10
Тема 2. Класифікація і поведінка витрат.	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10
Тема 3. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості.	0 – 2 (опитування) 0 – 8 (реферат, презентація) 0 – 3 (поточне тестування) 0 – 7 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 10
Тема 4. Облік і калькулювання за повними витратами.	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10
Контрольна робота за змістовним модулем 1 (тестування)	0 - 10	0 - 10
Змістовий модуль 2. Облік витрат і калькулювання собівартості		
Тема 5. Облік і калькулювання за неповними (змінними) витратами і за нормативними витратами.	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10
Тема 6. Аналіз взаємозв’язку витрат, обсягу діяльності та прибутку.	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10
Тема 7. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень.	0 – 2 (опитування) 0 – 8 (реферат, презентація) 0 – 3 (поточне тестування) 0 – 7 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій)	0 - 10
Тема 8. Бюджетування та контроль, облік за центрами відповідальності	0 – 2 (опитування) 0 – 5 (розв’язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій) 0 – 3 (поточне тестування)	0 - 10

Контрольна робота за змістовним модулем 2 (тестування)	0 - 10	0 - 10
Загалом сума балів	0 - 100	0 - 100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

За 100-бальною шкалою	Оцінка ECTS	За національною шкалою
		для заліку
90 - 100	A	зараховано
85 - 89	B	зараховано
75 - 84	C	
70 - 74	D	
60 - 69	E	зараховано
35 - 59	FX	
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10%). Обов'язкова присутність здобувачів на підсумковому контролі. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258 – VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 27.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
7. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

Основна

1. Верланов Ю. Ю. Управлінський облік: сучасна теорія і практика: навчальний посібник. Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 340 с.
2. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник. Київ.: Центр навчальної літератури, 2018. 400 с.
3. Задорожний, З.-М. В. Управлінський облік: приклади, задачі, тести. Навчальний посібник. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 211 с.
4. Карпенко О.В., Карпенко Д.В. Управлінський облік: навчальний посібник. Київ.: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
5. Нападовська Л.В. Управлінський облік: підручник для вузів. Друге вид., доопрац. та доповнене. Київ, 2010. 648 с.
6. Управлінський облік: навчальний посібник / В.Д. Зелікман, І.М. Ізвекова, Р.Б. Сокольська та ін. Дніпро.: НМетАУ, 2017. 198 с.
7. Управлінський облік: навчальний посібник / О.М.Брадул, В. А.Шепелюк, Л. Я.Шевченко, П. Д.Камінський та ін. Кривой Ріг, 2017. 113 с.
8. Фаріон І. Д., Т.М. Писаренко Управлінський облік: навчальний посібник. Київ.: Центр навчальної літератури. 2017. 792 с.
9. Чебанова Н.В., Ревуцька Л.Є. Управлінський облік: навчальний посібник. Харків : УкрДУЗТ, 2016. 218 с.

Додаткова

1. Лаговська О.А. Обліково-аналітичне забезпечення вартісно-орієнтованого управління: теорія та методологія: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 676 с.
2. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. Київ.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2012. 628 с.

3. Організація бухгалтерського обліку: навч. посібник (для студентів економічних спеціальностей) / Стоянова-Коваль С.С., Крюкова І.О., Гоголь М.М. Морозюк Н.С., Одеса, Атлант, 2016. 245с.
4. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік Навчальний посібник. Київ.: ЦУЛ, 2013. 688 с.
5. Сук Л.К. Фінансовий облік: навчальний посібник Київ.: Знання, 2012. с. 253.
6. Труш Ю.Т. Організація обліку. Частина 1. Основи організації обліку: Навчальний посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. 69 с.
7. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами. За ред. проф. М.Ф. Огійчука. Київ.: Алерта, 2011. 1042 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index> - Офіційний сайт Державної казначейської служби України
2. <http://sfs.gov.ua> - Офіційний сайт Державної фіскальної служби України
3. <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index> - Офіційний сайт Державної аудиторської служби України
4. www.minfin.gov.ua - Офіційний сайт Міністерства фінансів України
5. www.bank.gov.ua - Офіційний сайт Національного банку України
6. www.kmu.gov.ua - Офіційний сайт Кабінету Міністрів України
7. www.ukrstat.gov.ua - Офіційний сайт Державної служби статистики України
8. <https://dtkr.com.ua> - Український журнал «Дебет-кредит»
9. <https://www.ufraa.org> - Офіційний сайт Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Зміст завдання:

Знайти невідомі показники відображені у таблиці, відповідь пояснити письмово.

Таблиця**Данні для виконання**

Показники	Сума, грн
Продаж	180
Початковий запас готової продукції	24
Початковий запас незавершеного виробництва	18
Прямі матеріали	44
Пряма зарплата	?
Виробничі накладні витрати	34
Кінцевий запас незавершеного виробництва	36
Собівартість виробленої продукції	114
Кінцевий запас готової продукції	34
Собівартість реалізованої продукції	?
Валовий прибуток	?
Операційні витрати	?
Прибуток	18

Завдання 2.**Зміст завдання:**

Скласти розрахунок розподілу витрат по посівах овочів, що загинули

Таблиця**Данні для виконання**

Роботи	Сума витрат	Витрати на 1	Віднесено на:	
			гречку	збитки
Лущення	150	1	80	70
Оранка	450	3	240	210
Передпосівна обробка	600	4		600
Посів	1000			1000
Добрива	1500	10	800	700
Роботи	600	4	320	280
Обробка насіння	200			200
Разом	4500		1440	3060

Завдання 3.**Зміст завдання:**

Вибрати з переліку джерела інформації, з якими працює бухгалтер-аналітик: звіт відділу маркетингу про попит на товари у регіоні; виробничий звіт завідуючого виробництвом, лист непрацездатності, аналітичні таблиці про показники рентабельності, товарно-транспортні накладні, прайси, калькуляції, баланси.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Які з перелічених витрат використовують для оцінки запасів і визначення фінансових результатів:
  - а) релевантні і не релевантні;
  - б) контрольовані і неконтрольовані;
  - в) витрати на продукцію і витрати періоду;
  - г) постійні та змінні.
2. Які з перелічених витрат використовуються при підготовці управлінських рішень:
  - а) релевантні і не релевантні;
  - б) контрольовані і неконтрольовані;
  - в) основні і накладні;
  - г) вичерпані та невичерпані.
3. Для цілей управлінського обліку витрати класифікують:
  - а) за економічним змістом;
  - б) місцем виникнення;
  - в) відношенням до обсягів виробництва;
  - г) принципом: «для різних цілей – різні витрати».
4. Постійними називають витрати які:
  - а) пов'язані з постійним асортиментом продукції;
  - б) зростають зі зростаннями обсягів діяльності;
  - в) не змінюються в межах релевантного діапазону обсягу діяльності;
  - г) повторюються у кожному звітному періоді.
5. Змінними є витрати, які змінюються при зміні:
  - а) технології виробництва;
  - б) обсягу діяльності;
  - в) організаційної структури підприємства;
  - г) структури управління.
6. Релевантний діапазон (область релевантності) – це інтервал обсягу діяльності, в межах якого:
  - а) загальна сума постійних витрат не змінюється;
  - б) сума постійних витрат з розрахунку на одиницю продукції не змінюється;
  - в) сума змінних витрат з розрахунку на одиницю продукції не змінюється;
  - г) загальна сума виробничих витрат не змінюється.
7. Витрати на продукцію - це:
  - а) повна виробнича собівартість продукції;

- б) повна комерційна собівартість продукції;
- в) змінні витрати;
- г) прямі витрати.

8. Витрати періоду – це:

- а) прямі виробничі витрати;
- б) загально виробничі витрати;
- в) адміністративні та загальногосподарські витрати;
- г) усе з переліченого.

9. При перетині межі релевантності загальна сума постійних витрат:

- а) збільшується;
- б) зменшується;
- в) не змінюється;
- г) змінюється залежно від обсягу діяльності.

10. При збільшенні обсягу діяльності постійні витрати в розрахунку на одиницю продукції:

- а) збільшується;
- б) зменшується;
- в) не змінюється;
- г) змінюється залежно від обсягу діяльності.

**Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД
01.140.40)**

Вид джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с. Electrodes of conductive metallic oxides / J.M. Honig et al. Amsterdam : Elsevier, 1980. 260 p
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агроекол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Инфузории. Вып. 1. Суктории (Ciliophora, Suctorea) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Брігхем, Є. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
Документ з організацією як автором	Україна в цифрах. 2007 : стат. зб. / Держ. ком. статистики України. Київ : Консультант, 2008. 350 с.
Частина видання	

Розділ книги	Саблук, П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті в продовжуваних та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка</i>. 2013. Вип. 148. С. 31–34. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі. <i>Бібліотечний вісник</i>. 2016. № 4. С. 8–12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, No. 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, No. 1. P. 259–271. Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровільних формувань в Україні. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2016. № 4. С. 84–88. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. <i>Голос України</i>. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7. Itzkoff D. A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i>. 2010. March 31. P. 1-5.
Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i>. 2013. № 10. URL: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, No. 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (дата звернення: 12.10.2017).
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).

Інші документи	
Законодавчі і нормативні документи	Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с. Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017). Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017). Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. Урядовий кур'єр. 2017. 9 листоп. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42.
Стандарти	ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. Київ, 2010. 16 с. ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація).
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК A01D 41/02, A01D 41/04, A01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна : МПК C09K11/00, G01T1/28, G 21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.
Авторські свідоцтва	А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Дутко А. О. Юридичні конструкції та їх використання в законотворчій практиці України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» ; Львівський держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2010. 20 с. Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора фіз.-мат. наук : спец. 01.03.02 «Прикладна математика та інформатика». Київ, 2005. 22 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Навчальне видання

Гоголь Марина Миколаївна

Оригінал макет розроблено в авторській редакції

Кафедра обліку і фінансів

Економіко-правовий факультет

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058